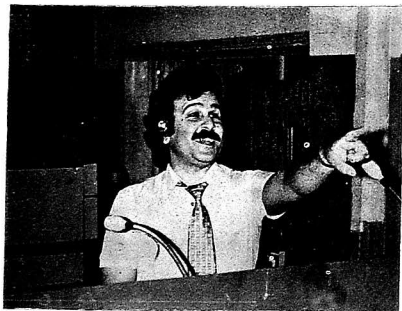

ТӨВӨЛӨН

ИНЧЭСЭНЭТ
ТОПЛУСУ

№ 4 * 1979

Т. Вәлиев.

О, СӘНӘТИНИ СЕВИР

Ф. Волтер жазыр: «Јахшы эсэрләр кими, јахшы характерләр дә илк танышылган јох, сонрадан севилер». Таријеллә ил-ләрден бәрндир ки, танышам. Танышыла гәдәр ешитмишим ки, сәдәдир, мсрибандыр, ишкүзардыр, башгасынын муваффиғијәтинә үрәкден севинди вә с. Күиләр кеңдикчә сну Јахиндан таныдым.

Т. Вәлијев «Гарангү јувасы» телевизија тамашасына јахшы финал тапмышды. Айләси—һајат јолдашы, оғлу, апасы—Рәһманы өз сәмләринә чәкир, хәстәханада јатаркән таныш олдуғу гыз исә санки күчлә көрүнән пәрдонин архасындан оғу јәниһа чағырды. Сонрадан бу чағырыш мағнит кими чәзбедичи гүвәвә чәвилер. Рәһман һансы тәрәфә кетсин? Кимә алыда десин, кимә јахын, доғма одусу? Каһ гулагына оглуну «ата, ата һара кедирсен, һара? Мәндән сорусалар атаң кимдир, нә чаһаб верми?» сорғусу кәлир, каһ да мәлејкә билдији, көүлү ачдыгы гызын сымасы нәзәрләриндә чаңлаһыр: «мәним гонур көзлүм, шаһалиды сачлым, ширин сөзлүм нејләјим, нејләјим?». Экран гаранлығлашыр. Тамашачылар бир-биринин үзүнә бахыр. Бахышларын һамысында суал бирдир: Көрәсен Рәһман һара келәчәк?

Режиссор филиалы бәлә сечмишдир. Чүнки мүасир тамашачынын интеллектуал сәвијәсин, муһакимә бачарыгы, һајат һадисәләрин дәрк этмәк гәбилијәти олдуғча јүксәкдир. Точрүбә кәстәрбир ки, бәсит, формача шаблон экран эсәрләр үзүн мүддәт јадда галмыр вә онун тамашачысы аз олур.

Т. Вәлијевин бәләчә дәнә-дәнә хатырланаң, севилән режиссор иши чоһдур. Т. һусејновун «Елчи» һекәјәси әсәсында һазырладыгы тамашаја көрә сәјәсы һесәбсыз мәктүб алды. Һамы разылығыны билдирди ки, бәс тамаша үрәкларинчә олуб, онлара олмуш һадисәни хатырладыб вә с. Бир тамашачы кими бизим шәхси фикримиз әсәрин сондуғу һағгындадыр... Минат муаллим елчи кедир. Чүнки «Миллионер Қазым она вәлтарјујан машын верәчәк. Гызын атасы сучу Абдулла өвәладын Қазымын оғлу Мәһсини вермир... Режиссор бир тәрәфин севинчиси, дикәринин кәдәрини чоғ гыса, ләкин әдәби үмумиләшдирмишдир.

Телевизијаның «Әдәби-драм» верилишләри Баш редакциясынын һазырладыгы психолоји тамашалардан бири дә Г. Илкшини «Баба вә нәвә» пьесидир. Әсәрдә доғма баласыны атыб кетмиш вә сонрадан онун иптизарыны, сызылтысынын үрәк јанғысы илә дујан атанын изтирабындан, гызы илә көрүшмәк истадијиндән, бир дә нәвәсини бешији башында јухусуз кечәләр кеһирән һалал әмәји илә шөһрәт тапмыш бабанын тәләјиндән бәһе едилер. Тамашада иштиракчы дә әдәби, мөһән дә, Ләкин кәччә режиссор һадисәләрин ипкиншәһәкилдә ачыб көстәрмишдир ки, әһвалат узун мүддәт јаддан чыкмыр. Сәбәби дә олур ки, тамашада актјор ојуну (Баба—Ј. Вәлијев, нәвә—Х. һачијева) режиссор тәрәфиндән дүңүнүлмүш вә истағмәт верилмиш мизанларла сых бағлыдыр. Һеч

бир артыг һәрәкәт, мимика јохдур. Көз охшајан тәртибат, лирик мусиги тамашанын даһа кеһиш мәһәдә дујулмасына јахындан көмәк едир...

Таријеллә сон көрүшүм телевизија верилишләри студијасынын идарәетмә пулунда олду. Е. Кипианинин сјни алы әсәри әсәсында сәһнәләшдирилмиш «Гоча вә говаг агачы» тамашасы чәкилирдн.

Тамашанын сондуғу экранда көрүнәдә Таријеллин үзүндә севинч көрдүм. О, аләти үзрә иш јолдашларына—рәсәма, мусиги режиссоруна, операторларла, актјорларла вә көмәкчеләри тәшәккүрүнү билдирди. Әлимә јахшы фүрәст дүшмүшдү.

—Таријел, сәнин һағгында јазмағ ипјитинә дүшән күндән гурулуш вердијини бир чоғ телевизија тамашаларынын, тематик верилишләрин хатырламышам. Онларын әсәри уғурлу олмушду. Бәлкә елә сәһбәтимизә бундан бәшләјәт?

—Јахшы тамаша, верилиш һазырламағ бизим борчумыздур. Бурада һеч бир гәрибәлик, гејри адиләк јохдур. Бу, нечә дејерләр, вәзифәмиздир, вәссәлам!

—Бәлә дејирләр ки, режиссор экран әсәрләринин иккинчи мүәләффидир...

—Бәли... С. Бондарчук јазыр ки, мән бу вә ја дикәр ишимдә һеч дә сәенаричидән аз ахтарыш апармырам, јухусуз галырам. Әкәр сәенари мүәләффид сөзләрин ојнағлыгына, мәһнасына, тәһсиниә фикир верирсә, режиссор дә тәһсир едәчәји предметин, еләсментин, мөһән вә шәрәитин көзәллијинә, рәһкарәклијинә, хоша кәлимин чаларларынын диггәтә ләјит сәмәсына чалышыр. Мән көркәмли режиссорун сөзләринә буну дә алава едәрим: экранда илк нәзәрә чарпан мухтәләфф тәһсирләр олур, сөзләр нәз бир нөв кадр архасында гәлир. «Тәсадуғу мәһәббәт» филми бу бахымдан олдуғча сәвијәдидр. Филмин бүтүн кадрлары көзәлир. Чүнки сөзү—мәһаны, мәгәдән мәһә онлар ифадә едир.

—Хејли мүддәтдир ки, әдәби-драм верилишләри редакциясында ишләјирсән вә мухтәләфф сәһкидә тамашалар һазырламышан. Сәнчә һансы жанрда олан телевизија тамашаларына даһа чоғ бахылыр?

—Күнүн тәләби дујулән һәр тамашаја. Бунуңла бәрәбәр классик әсәрләр дә чоғларынын үрәјинчә олур. Бу шәртлә ки, һәмнин әсәрләр кәмил сәнаткар әлиндән чыксын, онун үрәјини, гәлбишин иптисиндән гидәләләнмиш олсун. Мәрһум режиссорumuz Рауф Қазымовекинин гурулушлары кими. С. С. Ахундовун «Лачын јувасы» пьесә әсәсында Р. Қазымовекинин һазырладыгы тамаша әсил экран әсәри иди. Еһ, Рауф муәллим бир мәктәб иди. Гејиф бизимлә—јетирмәләри илә тәз вәдалашды...

—Сән өзүн һансы пьесәләр һазырламағ истағдини?

—Кәңчәли, онун шәрәфли әмәјини, ширин вә јадлашдан позулмаз мәһәббәтнин тәрәнинүм едән пьесәләр. Јазычы Т. Әфәндијевин «Рејһан» тамашасынын мәһнушјәтлә һазырладым.

—Дејирләр о актјор хошбәхтдир ки, јахшы, нүмунәви сәнаткарлыгы олан режиссорла ишләјир. Бу фикри режиссорларла дә шәмил етмәк олармы? Мәсәлән, сән өзүн һансы актјорларла даһа чоғ биркә ишләмәји севирсән?

—Ағасадығ Кәрәбәјан илә. Өмүрүнүн иптјары чағында јашамасына бахмәјарак бу актјор олдуғча доғидир. Бөјүк һәфизәси вәр. Верилиш әрәфиндә мәһсулијәтн олур. Там һазырлашыр, мөһнәләрн бириндә дә галмаз. Ағасадығ муәллимин ән јахшы хусусијәтләриндән бири дә онун һәр ролу ојнамасыдыр. Онун үрәјинә олан, тәбнәтинә, хәсијәтинә үјгүн образлар јаратмағына вургунам.

—Јоғин ки, севидини пәнәнин јашлы билчиләри арасында нечә дејерләр, идеалы вәр?

—Әлбәттә. Тоғиғ Қазымов, достум Рәһна Мирәјев, тәз-тәз онларын гурулуш верикләри тамашалара бахырам. Киноја бахмаға бөјүк һәвәсим вәр...

—Јенә сәнин ишин бәрәдә. Мәълүмдур ки, мүасир еләм-техникки тәрәғгини сүр'әтлә ипкиншағи; бу күнүн тамашачысынын дә зөвгүнә, дүңја көрүшүнә тәһсир едир. Үрәклары охшамағ, гәлбләрә јол танығ үчүн һансы ипканлардан, вәси-тәләрәдән истағдә етмәк ләзимдир?

—Суал муәјјән мәһәдә чәтидир. Чүнки һәлә мәним аз тәчрүбәли, гыса мүддәтли әмәк фәалијәтин бу суалара чәвәб вермәјә чәтилик төрәдир. Бунуңла бәлә тамашанын һазырламмасы процесси—биринчи мөһгдән тутмыш, сонунчүја гәдәр, пултын архасында әлжәһәндә дә көрәк тәләбкар тамашачыны унутмајасан. Онун ифрәт вә мәһәббәтнин кез өнү-вә кәтрисән. Телевизијанын аудиторјасы олдуғча кеһиндир. Вә кеһишләк режиссор даһа мәһсулијәтли олмаға мөч-бур етмәдиләр.

—Һансы рәһки хошләјирсән, бош вахтыңдан нечә истағдә едирсән?

—Мәни рәһкә вургунам. Јоруланда, тәкләһәндә дәннәз бахмаға кедирәм, мәви сәма да бәһишкән үстүндә. Бош вахт олур ки? Тамашанын һазырлағма процессиндән сфәрә кединчә гәдәр раһатлығым, динчәлигим олур. Китаб охумаға чоғ севирәм... Сәттар Бәһлулузда... Онун сәһнәиә үрәкдән вургунам. Бөјүк рәссамын ишләринә бахдыҗа фикирләширәм... «Илаһи, рәһкәләрн нечә әјәди, аңлашығды дили олармыш».

Телман МЕНДИЈЕВ.